

ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ ВИБІР МОЛОДІ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Глубоченко Катерина

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри економіки,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID: 0000-0003-1490-0643

Щередіна Тетяна

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: 0009-0002-8836-0635

Одним із помітних освітніх наслідків повномасштабного вторгнення для України стало різке зростання тенденції освітньої міграції. Освітня міграція української молоді (навчання за кордоном) має системний вплив як на індивідуальний професійний вибір молодих людей, так і на структуру ринку праці України загалом. Цей вплив можна розглянути у декількох аспектах.

До повномасштабного вторгнення освітня міграція розглядалась як особливий вид міграції та основа навчальної мобільності, з такими характерними рисами як короткотерміновість, чітко окреслений часовий проміжок, обмеження до певної вікової групи, а також мета переїзду – здобуття освіти за кордоном [3, с. 68]. Проте зараз таке визначення вже не є актуальним, адже за більше ніж 4 роки війни значна частина молодих українців набула віку професійного самовизначення, перебуваючи закордоном. Тобто саму сутність освітньої міграції молодих українців наразі потрібно переглянути.

По-перше, можливість навчання закордоном стала частиною формування кар'єрних світоглядних орієнтирів молоді. Можливість навчання за кордоном формує у молоді орієнтацію на міжнародні стандарти професій, прагнення до роботи в глобальних компаніях та загалом більший інтерес до сфер із високою мобільністю (ІТ, бізнес, креативна галузь тощо). Орієнтуючись на закордонні освітні програми, українська молодь частіше обирає спеціальності, які користуються попитом не в Україні, а за кордоном, тобто відштовхується від реалій закордонних ринків праці. Як зазначають Брензович та Немеш, до переваг для країни, що приймає освітніх мігрантів, можна зарахувати насамперед економічні вигоди, що виявляються у зростанні фінансових надходжень до країни у формі оплати за навчання і, відповідно, податкових надходжень до держбюджету [1, с. 34]. Тобто, для закордонних закладів освіти освітня міграція молодих українців є вигідною тенденцією, що посилює їх власні освітні можливості.

По-друге, спостерігається тенденція переорієнтації на практичні навички, більш потрібні за кордоном. Оскільки наявність мовного бар'єру досить часто ставить українську молодь в менш компетентне становище, порівняно з громадянами країн міграції, молоді українці надають перевагу не університетським програмам, а різним закладам професійної освіти. Проте навіть університетські закордонні програми, порівняно з українськими аналогами, більше фокусуються на практиці, стажуваннях, розвивають «м'які навички», як-от комунікація, критичне мислення, емпатія. У підсумку українська молодь починає менше орієнтуватися на диплом, ставлячи за пріоритет реальні компетенції та досвід. За результатами опитувань української молоді, 42 % осіб віком 13–15 років та 36 % віком 16–35 років хотіли б покинути своє місце проживання. Водночас кожен третій респондент вказав у відповіді на запитання «Чому Ви хотіли би жити за кордоном?» варіант – щоб мати кращі можливості здобути освіту [2, с. 8].

По-третє, зростання міграційних намірів молодих українців напряму змінюють український ринок праці. Освіта за кордоном часто перетворюється на трудову міграцію. Це означає, що професійний вибір одразу прив'язується до можливості залишитися працювати за кордоном, тоді як попит на ринку праці в Україні стає ще більш незадоволеним. Поруч із «відтоком мізків», значна частина молодих фахівців не повертається, Україна втрачає людський капітал, що призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів, уповільнення економічного розвитку, дефіциту спеціалістів, особливо у певних галузях. Гостро відчувається нестача інженерів, медиків, технічних спеціалістів, адже навчання на цих спеціальностях тривале, а рівень потенційного доходу, порівняно із закордонним ринком праці, невідповідний.

Також у сучасних умовах повномасштабної війни критичною проблемою стала трансформація самої структури ринку праці. Освітня міграція стимулює зростання попиту на висококваліфіковану працю, розвиток дистанційної та глобальної зайнятості, інтеграцію в міжнародний ринок праці та підвищення конкуренції серед роботодавців за кваліфіковані кадри. Це має доволі несприятливі наслідки для ринку праці України. Шепель зазначає, що у результаті освітньої міграції демографічне старіння відбуватиметься як через збільшення чисельності осіб похилого віку, так і через зменшення молоді. Масштабний міграційний потік молодого та розвиненого населення призведе до катастрофічних наслідків для країни в майбутньому, відбуватимуться корінні зміни в зайнятості населення на Батьківщині. З кожним роком відтік інтелектуальної молоді буде все більш незворотнім [4, с. 109]. Звісно, є позитивні наслідки освітньої міграції. Молоді люди, які повертаються в Україну, мають кращу освіту і досвід, що приводить до внутрішньої конкуренції на ринку праці у вузьких сегментах. Це водночас підвищує стандарти, але паралельно витісняє менш кваліфікованих працівників.

Отже, загальними тенденціями освітньої міграції української молоді закордон є глобалізація кар'єри, адже молодь мислить категоріями не «де працювати в Україні», а «де вигідніше працювати загалом». З іншого боку, спостерігається тенденція зростання ролі практичних та професійних навичок над теоретичними університетськими знаннями та дипломом. Посилення дисбалансу на ринку праці, а саме надлишок одних спеціальностей і дефіцит інших, призводить до формування «циркулярної міграції», де можливість повернення додому після навчання і роботи, все ще залишається у просторі пріоритетного вибору молодих українців. У підсумку освітня міграція має подвійний ефект, пропонуючи розширення можливостей і більш усвідомлений професійний вибір для української молоді, проте спричиняючи значний ризик втрати кваліфікованих молодих кадрів для українського ринку праці.

Тож освітня міграція української молоді суттєво трансформує як їхній професійний вибір, так і ринок праці в Україні. З одного боку, вона сприяє формуванню більш глобального мислення, орієнтації на практичні навички та конкурентоспроможності фахівців, а з іншого це призводить до «відтоку мізків» і дефіциту кваліфікованих кадрів в Україні. У підсумку національний ринок праці зазнає структурних змін, зростає роль висококваліфікованої праці та міжнародної мобільності, однак водночас посилюється дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці в Україні.

Список використаних джерел

1. Брензович К. С., Немеш Є. П. Міжнародна студентська міграція та її вплив на соціально-економічний розвиток країн. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 32–36. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/7.pdf (дата звернення: 24.03.2026).
2. Самолюк Н., Олійник А. Зовнішня освітня міграція молоді України: міграційні наміри та чинники вибору навчання за кордоном. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2025. Вип. 69. С. 3–15. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/13851> (дата звернення: 24.03.2026).
3. Смалійчук Г. В. Освітня міграція в умовах трансформації ринку праці: значення та особливості регулювання. *Економіка і право*. 2014. Вип. 26. С. 64–70. URL: <https://www.chasopys.law.npu.kiev.ua/archive/26/11.pdf> (дата звернення: 24.03.2026).
4. Шепель Т. В. Освітня міграція студентської молоді: виклики та наслідки для України. *БізнесІнформ*. 2021. № 2. С. 104–110. URL: https://mail.business-inform.net/article/?year=2021&abstract=2021_2_0_104_110 (дата звернення: 24.03.2026).